

KASTEEL d'URSEL

MAAZINE

Driemaandelijke uitgave van de Provincie Antwerpen

Antwerpen | 9de jaargang # 54 | mei-juni-juli 2013

VROUWEN MET STIJL

PROVINCIE
ANTWERPEN

Foto: © Stefan Dewickere

Daar is de lente!

Ook in Hingene was de winter hardnekkig. Tot in april werden we getrakteerd op sneeuwlandschappen. Bomen en struiken bleven angstvallig kaal, de vogels waren stil. Tot plots de zon tevoorschijn kwam en de temperatuur begon te stijgen. Van de ene dag op de andere zaten de ganzen te broeden, vlogen de kauwen af en aan met takjes, klonk er een gefluit van jewelste. Overal verscheen een frisse groene waas en staken voorjaarsbloeiers de kop op. En toen verscheen het officiële lentesignaal op het domein d'Ursel: de prachtige roze en witte bloesems van de sierpruim. De natuur kwam net op tijd tot leven voor onze twee grote voorjaarsevenementen. Tijdens de Erfgoeddag kwamen duizendvijfhonderd nieuwsgierigen kijken naar de Temporisoscoop, een machine die voorwerpen kan verplaatsen in tijd en ruimte. In de bibliotheek verscheen ook een tentoonstelling met

uitzonderlijke Afrikaanse en Aziatische orakels uit de collectie van het Surnateum, het Museum voor het Bovennatuurlijke in Brussel.

Een weekje later waren de kinderen baas. Het kinderkunstenfestival Supervlieg streek al voor de vijfde keer neer in Hingene. Opnieuw kon je genieten van theater, muziek, workshops en heel wat randanimatie. De wielershelden van Compagnie Zinderling, de humoristische Russen van Circus Hoetchatchov en vooral de Struzzi van Teatro Pavana stalen de show.

Deze zomer ontmoeten natuur en cultuur elkaar in de tentoonstelling 'Na(ar) de Natuur' van Monumental: een ideaal uitstapje, perfect te combineren met een concert, een stukje taart of een frisse pint aan de Notelaer!

LUK LEMMENS
gedeputeerde voor cultuur

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
beheerder kasteel d'Ursel

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 11
info@kasteeldursel.provant.be
IBAN BE54091018504797
BIC GKCCBEBB

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen:

Cathy Berx, gouverneur-voorzitter,
Luk Lemmens, Ludwig Caluwé,
Inga Verhaert, Bruno Peeters,
Peter Bellens en Rik Röttger, leden
en
Danny Toelen, provinciegriffier.

Jaargang 9, nummer 34,
mei-juni-juli 2013

Redactie: Veerle Moens en Koen De Vlieger-De Wilde,
met medewerking van Elise Simoens en
Thomas Van Driessche.

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: Drukkerij De Bie, Duffel

Oplage: 4500 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk
papier en verpakt in milieuvriendelijke folie.

ISSN 1781-4464

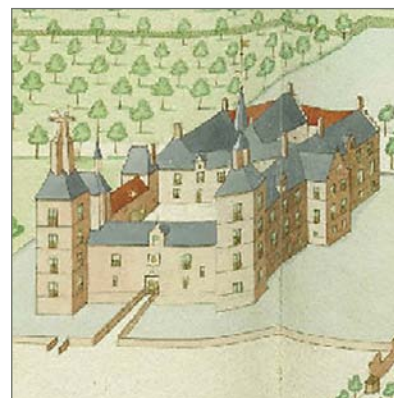
KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Gratis magazine

Wil je het magazine van kasteel d'Ursel thuis ontvangen? Bezorg ons dan je adresgegevens. Alle nummers zijn ook terug te vinden op de website.

Nieuwsbrief

Wil je nog beter geïnformeerd zijn over het reilen en zeilen binnen het kasteel? Schrijf je dan via de website gratis in op de e-nieuwsbrief.

Kasteelheer voor één dag

Het kasteel kan gehuurd worden voor recepties, seminaries, ontvangsten, diners, ... Voor meer info, de huurovereenkomst en een aanvraagformulier kan je ons bellen of surfen naar de website.

Een obelisk van stalactiet

'Gevonden door de heer Charles d'Ursel in de ondergrondse grot van Freyr op 12 augustus 1812'. Zo luidt het opschrift op twee merkwaardige objecten die we enkele jaren geleden van de huidige hertog in bruikleen kregen. De grot van Freyr bevindt zich in de buurt het gelijknamige kasteel bij Dinant. Na de ontdekking van de hoofdingang in 1819 werd het een van de eerste grotten in ons land die toeristisch uitgbaat werden.

Blijkbaar was hertog Charles-Joseph d'Ursel, de toenmalige burgemeester van Brussel, er zeven jaar eerder al in geslaagd om de grot te betreden én er een mooi souvenir mee te nemen. Nadien liet hij de stalactieten in de vorm van een obelisk snijden en monteren op een rechthoekige, vergulde sokkel. Opmerkelijk detail: na de publieke openstelling van de grotten in 1820 werden bezoekers uitdrukkelijk verzocht om de schoonheden van de natuur te respecteren en geen stalactieten af te breken ...

Van 3 mei tot 22 september 2013 geven we de obelisk in bruikleen voor de dubbeltonstelling 'Freyr-sur-Meuse. Un patrimoine exceptionnel en province de Namur'. De tentoonstelling vindt plaats in het kasteel van Freyr en in het Musée provincial des Arts anciens du Namurois – Trésor d'Oignies (TREMMA). Meer info: www.museedesartsanciens.be

RIP Wolfy

In de zomer van 2011 verschenen Wolfy en Flore voor het eerst op de kasteelvijver. De zwanen werden genoemd naar Wolfgang-Guillaume d'Ursel en Flore d'Arenberg wiens 18de-eeuwse huwelijk we enkele maanden later zouden reconstrueren tijdens de Kasteelfeesten. Wolfy en Flore voelden zich al snel thuis. Ze gleden sierlijk op het water, graasden op de gazons en verzamelden een grote schare fans. Deze zomer zouden ze drie jaar worden en voor het eerst eieren kunnen leggen. Maar eind februari sloeg het noodlot toe: een buurtbewoner kwam ons melden dat er een dode zwaan in de achterste wal lag. Er waren geen uiterlijke sporen van verwondingen, dus werd er beslist om het kadaver over te brengen naar de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent. Volgens de dierenarts die de autopsie verrichte was het 'geen

eenvoudig geval'. Blijkbaar leed Wolfy aan bloedarmoede en had hij kleine inwendige bloedingen. De oorzaak bleek niet bacteriologisch of viraal. Mogelijk was er sprake van een intoxicatie met rattenvergift of met zware metalen, zoals lood of zink. Het kon ook zijn dat hij een aangeboren spijsverteringsprobleem had, maar een duidelijke doodsoorzaak werd er niet gevonden.

Intussen zwom Flore alleen in de vijver, weliswaar omringd door tientallen eenden en een troep ganzen, maar dat is niet hetzelfde. We gingen op zoek naar een nieuw mannetje van ongeveer dezelfde leeftijd. Minder dan een week later maakte hij zijn entree: na een bedeesde aankomst sloeg hij zijn vleugels uit, naderde voorzichtig en plonsde mee in de vijver. Er circuleerden tal van namen, maar uiteindelijk hebben we het toch maar gehouden bij Wolfy (11) ...

Een oog zonder wimpers

Een raam zonder luiken is zoals een oog zonder wimpers: je ziet dat er iets scheelt, maar je weet niet meteen wat. De voorbije maanden scheelde er duidelijk iets aan de linker- en de achtergevel van het kasteel. Het was meer dan tien jaar geleden dat de vele luiken geschilderd werden. Hoog tijd dus om ze een nieuwe beurt te geven. Vroeger gebeurde dat door schilders die met touwen aan de dakgoten en -haken bengelden, maar nu is dat om veiligheidsredenen niet meer mogelijk. Daarom verrees er voor dag en dauw een gigantische torenkraan voor het kasteel. In een eerste beweging werden er tientallen luiken afgenomen van de linker- en de achtergevel en vervoerd naar de werkplaats van Indico Painting in Antwerpen. Een heleboel 'valse' luiken werden voorlopig niet afgenomen. Dat zijn luiken waar geen ramen achter zitten en die dus enkel geplaatst werden om redenen van symmetrie.

Zaakvoerder Erik Van Tilburg (Indico Painting): 'De luiken worden allemaal geschuurd, krijgen een bewerking met houtplamuur en die plamuur wordt ook opnieuw geschuurd. Dan zetten we ze enkele weken 'in wacht' voor het uitdampen van vocht en loog. In de spuitcabine krijgen de luiken vervolgens een eerste witte grondlaag. Dan moeten ze opnieuw enkele dagen drogen en krijgen ze een tweede plamuurbewerking en een derde heel zachte schuurbeurt, die we 'mattern' noemen. Als dat klaar is, gaan ze allemaal voor de tweede keer de spuitcabine in. Daarna moeten ze gedurende een week volledig uitharden en kunnen ze met de kraan worden teruggehangen. We zullen dan ineens de achtergebleven 'valse' luiken afnemen en dezelfde behandeling geven. In het najaar hopen we dan de rechtervleugel van het kasteel onder handen te nemen.'

Vorig jaar nam Monumental in alle stilte z'n intrek op het kasteeldomein. De vzw vond er een nieuw onderdak in het Erfgoedhuis De Casteleyn, als onderbuur van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant. Vanaf 19 mei laat Monumental volop van zich horen met 'Na(ar) De Natuur', een openlucht tentoonstelling met de kasteeltuin als inspiratiebron.

Tom Peeters werd in 2005 coördinator van Monumental. Sinds dan organiseert hij per jaar twee tot drie tentoonstellingen rond beeldende kunst. 'Naast tentoonstellingen staan er ook concerten, voordrachten, lezingen of presentaties door kunstenaars op onze agenda. We wisselen ook tentoonstellingen uit om het werk van Belgische kunstenaars in het buitenland bekend te maken. Ons aanbod is intussen verder uitgebreid van monumentale beeldhouwkunst tot schilderkunst, fotografie, grafiek, ... Kortom, we promoten alle vormen van hedendaagse beeldende kunst.'

Ontwerp in aquarel van de organische vormen die Robin Vermeersch op een van de paden in het parkbos plaatst

Na(ar) De N

'Vorig jaar werkten we mee aan de succesvolle tentoonstelling *De Nieuwe Gouden Eeuw* in de Sint-Bernardusabdij, die 9000 bezoekers naar Bornem lokte. We stippelden ook een 'Monumentenroute' uit, een fietsroute langs oude en hedendaagse monumenten door het scheldelandschap in Bornem onder begeleiding van een gids.'

Tot voor kort was Monumental gehuisvest in een gebouw in het Bornemse Luipegem. Het gebouw en de grote beeldentuin waren eigendom van Sculpturama, de vennootschap die de overleden kunstenaar

Henri Lannoye oprichtte om zijn beeldhouwwerk in de kijker te zetten. 'Jammer genoeg hebben de erfgenamen van Lannoye beslist om het gebouw en de tuin te verkopen. Maar gelukkig hebben we intussen een nieuwe stek gevonden in De Casteleyn. Het gebouw diende eerst als paardenstal, later als wasserij, strijkerij en portierswoning van het kasteel.'

De thema's van de tentoonstellingen die Monumental organiseert, zijn zeer wisselend. In 'Van de koele meren des doods' toonden hedendaagse kunstenaars hoe

sterk verschillende parkstijlen. De Italiaanse architect Giovanni Servandoni, die ook de buitenzijde en het interieur van het kasteel aanpaste, legde na 1765 de tuin classicistisch aan. Hij speelde met symmetrie, perspectieflijnen en trompe-l'œil-effecten. En ontwierp een centrale as, die de nieuwe hoofdingang in de Wolfgang d'Urselstraat met het kasteel en de dreven in het parkbos tot één geheel verbond. Nog eens een eeuw later stond de Duitse landschapsarchitect Eduard Keilig in voor de heraanleg van het park. Hij koos daarbij voor de Engelse landschapsstijl. De parterres verving hij door een rijke en gevarieerde collectie boomgroepen en bloeiende heesters. De plannen van Servandoni en Keilig vormen ook vandaag nog de ruggengraat van het parkdomein. Het is zeldzaam om deze twee tuinvormen – enerzijds een strak-geometrische Franse tuin en anderzijds een meer 'natuurlijk' Engels landschaps-park – gecombineerd te zien.

'Niet alleen deze unieke plek, maar ook enkele bedenkingen over de natuur inspireerden ons voor deze tentoonstelling. Wat is de 'natuur van' de natuur. Wat betekent de natuur voor ons? Wordt onze blik gestuurd door de geschiedenis? Bestaat de natuur die niet door de mens is gewijzigd nog wel? Is er nog wel sprake van natuur? Zouden we niet beter spreken over groene cultuurgebieden? Kijken kunstenaars in deze maakbare wereld op een andere manier naar de natuur? Zit er nostalgie in hun kijkende blik? Of registreren ze

gewoon? Genoeg vragen dus om twaalfal kunstenaars uit te nodigen en hen met deze plek en vragen te confronteren.'

De meeste van de werken zijn op maat van de locatie gemaakt. 'Tinka Pittoors bijvoorbeeld ontwierp een imaginaire kaart van het kasteeldomein. Haar plan zal tijdelijk de grondplannen bij de ingangen van het park vervangen. Op een van de paden in het parkbos plaatst Robin Vermeersch organische vormen die ter plekke uit de bodem lijken gegroeid. En Peter Jacquemyn start begin mei met het herwerken van een dode beuk uit het park tot een sculptuur. Elk kunstenaar geeft zo zijn eigen kijk op de natuur in het algemeen en het park in het bijzonder. Dat de werken zo verschillend zijn maakt het juist zo boeiend. Kunst moet ons bevrijden van een vastgeroeste blik.' ■

VEERLE MOENS

Kasteel d'Ursel

AFTER NATURE / NA(AR) DE NATUUR

Tentoonstelling

Van zondag 19 mei tot en met
zondag 15 september · gratis

Kasteeldomein d'Ursel, Hingene

Op zondag 19 mei om 14.30 uur wordt de tentoonstelling geopend met een muzikale performance van Peter Jacquemyn die over een lengte van 50 meter in het park pianosnaren spant en het park laat fungeren als een soort klankkast. Iedereen is welkom.

De tentoonstelling is vrij te bezoeken van zonsopgang tot zonsondergang. Je kan een bezoekersgids kopen voor 2 euro aan de balie van Monumental. Open van maandag tot vrijdag van 10 tot 16 uur en op zondag van 14 tot 18 uur.

Groepsbezoeken onder leiding van Tom Peeters zijn mogelijk na afspraak op monumental@pandora.be of 03/293 85 67.

Deelnemende kunstenaars:

Catherine Claeÿ, Marc De Roover, Stief Desmet, Kris Fierens, Philippe Gouwy, Peter Jacquemyn, Tinka Pittoors, Sören Van Laer, Kris Van Hemelrijck, Niko Van Stichel en Robin Vermeersch

atuur

zij met het thema van dood en verlies omgaan. Voor 'Textiel/Textuur' nodigde Tom Peeters een aantal kunstenaars uit die één of andere vorm van textiel in hun werk gebruiken. En in 'Land in zicht / Cabin Fever' kregen kunstenaars de kans om tuinhuisjes om te toveren tot kunstobjecten.

'Voor After Nature / Na(ar) de natuur', onze nieuwste zomertentoonstelling, was het onze nieuwe locatie in het kasteeldomein die ons inspireerde. Het park rond het kasteel combineert twee conceptueel

Tom Peeters

© Jens Moellenwanger

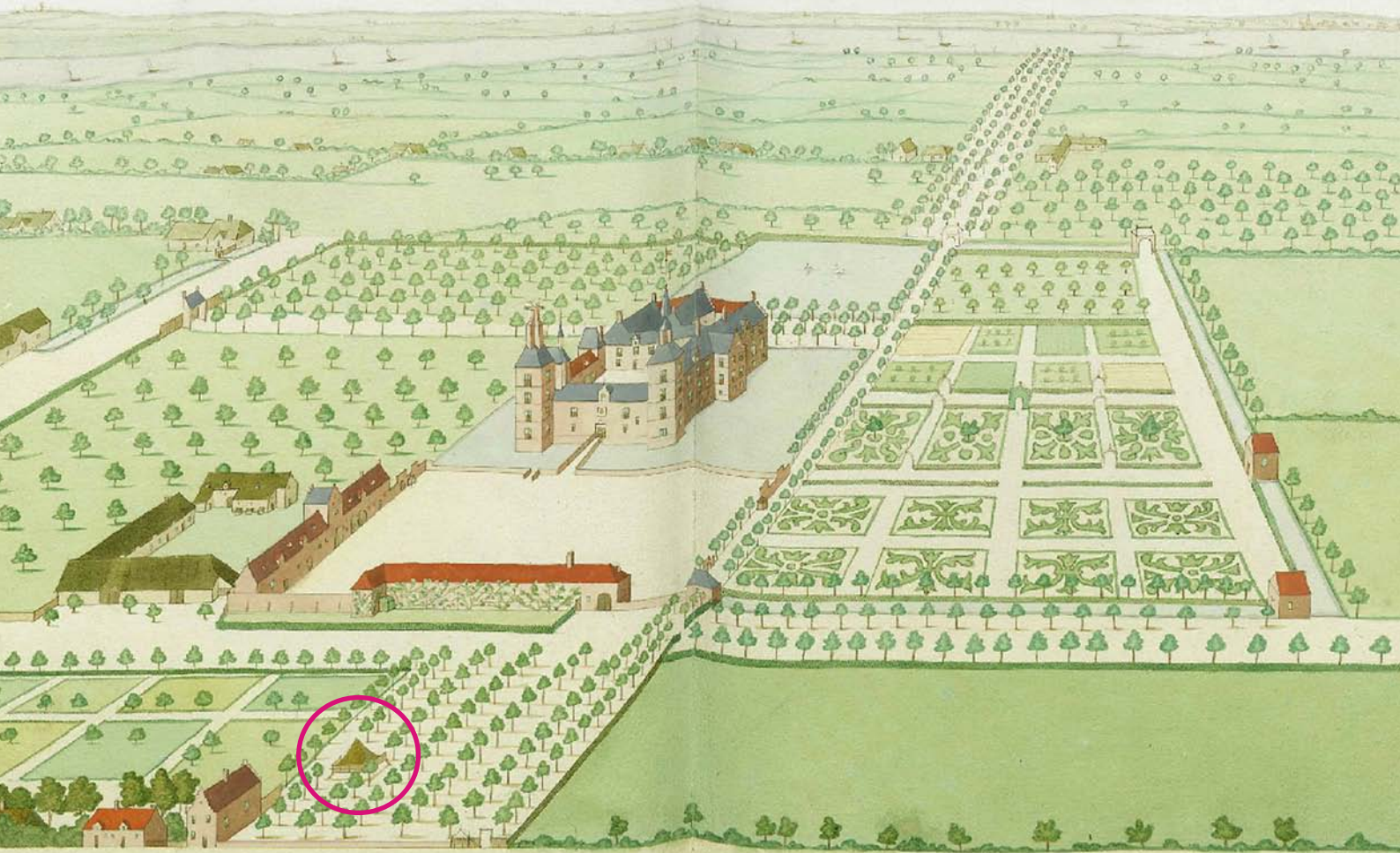

Fig. 2 Omstreeks 1640 liet Antonius Sanderus deze tekening van kasteel d'Ursel maken voor zijn *Flandria Illustrata*

Een nieuwe ijskelder voor kasteel d'Ursel (1868)

In 1868 gaf graaf Auguste d'Ursel opdracht aan rentmeester P.J. Thielemans om een nieuwe ijskelder of *glacière* te laten bouwen op het kasteeldomein in Hingene. In het familiearchief d'Ursel, dat op het Algemeen Rijksarchief berust, zijn de bouwrekeningen van deze ijskelder bewaard gebleven. Bij deze rekeningen is een plan van de nieuwe ijskelder gevoegd, alsook een plan van de oude ijskelder die hij verving. De nieuwe ijskelder bestond evenals de oude grotendeels uit hout en was voorzien van een rietdak.

De oude ijskelder had de vorm van een omgekeerde afgeknotte piramide (als we het rietdak buiten beschouwing laten). Zijn inhoud bedroeg ruim 24 m³. Hij was 3,30 m hoog en de bodem bevond zich 80 cm onder het maaiveld. Ter hoogte van het maaiveld bedroeg de oppervlakte

1,25 m x 1,25 m en op de bodem van de put 1,10 m x 1,10 m. De schuine wanden bestonden uit eikenhouten planken en waren aan alle kanten aangeaard. De aarden 'wallen' waren vermoedelijk met graszoden bedekt om erosie te voorkomen. Op een afstand gezien had de ijs-

kelder veel weg van een heuveltje met een piramidevormig rietdak. De deur bevond zich waarschijnlijk aan de noordkant, zoals bij de meeste ijskelders, maar dat wordt in de archiefbronnen niet expliciet vermeld.

De nieuwe ijskelder had dezelfde vorm als de oude maar was iets groter (fig. 1). Hij werd vermoedelijk niet op dezelfde plaats als de oude gebouwd. De bouwrekening vermeldt namelijk een uitgave voor het delven van een put en voor het aanvoeren van aarde voor het aanaarden van de ijskelder ('formation du remblai'). Dit werk vergde in totaal 138 mandagen. De aarde was overigens afkomstig uit de Groenstraat ten zuiden van het kasteeldomein. De rekening bevat een gedetailleerde beschrijving van het timmerhout. Het grootste deel van het hout werd aangekocht maar er werden ook twee eiken op het kasteeldomein gekapt. Zoals de meeste ijskelders had ook de ijskelder van kasteel d'Ursel een 'vestibule' met een buitendeur en een binnendeur, omwille van de isolatie. Voor de deuren werd dennenhout gebruikt en voor de bekleding van de 'vestibule' lindenhout en populierenhout. De ijskelder werd gebouwd door lokale handwerkers. P.J. Joos, de plaatselijke smid, leverde verschillende soorten spijkers en een grendelslot ter waarde van 30,40 frank. In zijn factuur sprak hij overigens niet van een ijskelder maar wel van een 'ijsput'. Frans Cuyt, 'stroidekker te Hingene', voorzag de ijskelder van een rietdak. Hij leverde hiervoor 160 bussels 'dekriet' en twaalf bussels 'plafonneerriet'. Het dekken van het dak nam 22 mandagen in beslag. Frans Cuyt rekende voor dit alles 115,60 frank aan. Bij de bouw van de ijskelder waren ook een metselaar en zijn knecht betrokken. Zij presteerden in totaal 4,5 mandagen. Dit geringe aantal doet vermoeden dat er niet veel metselwerk aan de ijskelder te pas kwam. Waarschijnlijk bestonden alleen de funderingen uit baksteen. De totale kosten voor de bouw van de ijskelder bedroegen 1519,26 frank. In verhouding tot de totale inkomsten en uitgaven van het kasteeldomein was dit een gering bedrag.

De in 1868 gebouwde ijskelder was niet de eerste ijskelder op het kasteeldomein. Hij verving immers een ouder exemplaar van hetzelfde type. Ook deze ijskelder

Omstreeks 1640 liet Antonius Sanderus een tekening van kasteel d'Ursel maken voor zijn *Flandria Illustrata*, waarop een merkwaardige constructie met een piramidevormig dak te zien is, meer bepaald in de tuin ten zuiden van het kasteel, enigszins verscholen tussen de bomenrijen (fig. 2). Op deze plaats is vandaag nog steeds een 'bult' aanwezig. Bij een proefboring in het zuidwesten van de 'bult' (waar hij op zijn hoogst is) werd tamelijk veel baksteenpuin aangetroffen. Lag hier soms de eerste 'ijsput' van het kasteel?

Naar de locatie van de in 1868 gebouwde ijskelder kunnen we alleen maar gissen. Uit de rekeningen van het kasteeldomein blijkt dat deze ijskelder in 1916 afgebroken werd. Er zijn geen historische foto's van bekend en op geen enkele oude kaart is hij te zien. Niemand in Hingene kan zich nog herinneren waar hij gestaan heeft. Maar misschien kan hij met een beetje geluk toch nog gelokaliseerd worden. Aangezien hij een bakstenen fundering had, bestaat de kans dat er nog archeologische sporen van bewaard gebleven zijn. In Vlaanderen en Brussel komen vandaag nog ongeveer 260 ijskelders voor, die tot verschillende types behoren. Het meest voorkomende type heeft de vorm van een omgekeerde afgeknotte kegel onder een koepelgewelf en bestaat volledig uit baksteen.

Houten ijskelders met riet- of stro-daken schijnen in Vlaanderen tamelijk zeldzaam geweest te zijn, al is het mogelijk dat ze vroeger talrijker waren dan men vandaag aanneemt. Een houten ijskelder met een stro- of rietdak is immers minder duurzaam dan een ijskelder die volledig uit baksteen opgetrokken is. In Nederland waren overkapte ijsputten niet zeldzaam op kasteeldomeinen. Ze kwamen nog voor in de eerste helft van de 20ste eeuw. Afgezien van enkele kuilen is er van deze ijsputten echter niets bewaard gebleven. ■

THOMAS VAN DRIESSCHE

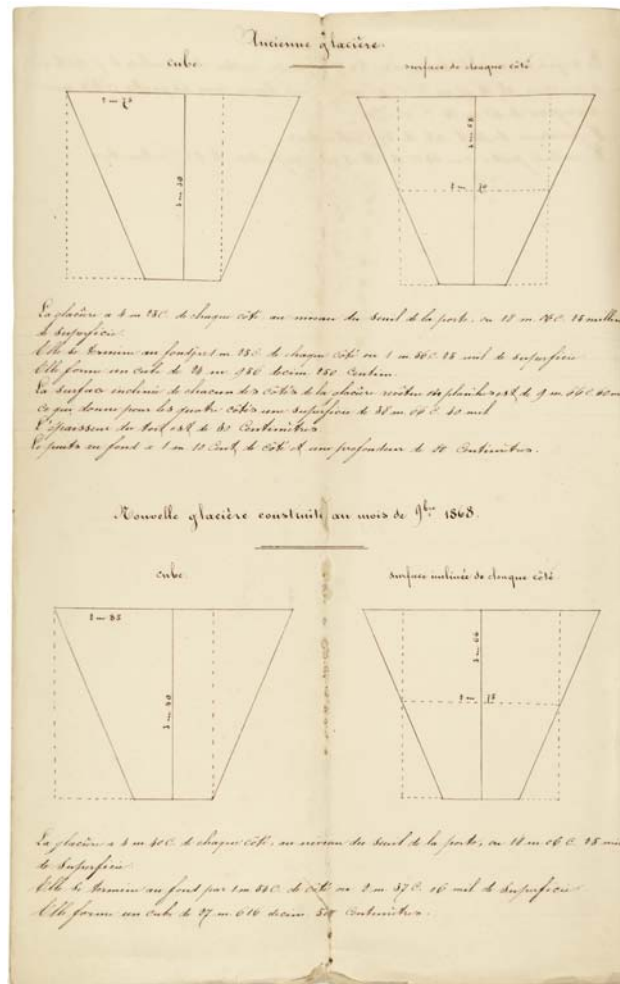

Fig. 1 Doorsnede en zij aanzicht van de nieuwe ijskelder (zonder het rietdak en de gemetselde put), ARA, familie d'Ursel, L1153 (ca. 1644)

had verschillende voorlopers. De behoefte aan een ijskelder was zo oud als het kasteel zelf. Reeds in 1617 was er een 'ijsput' op het domein van de heer van Hingene. De rekeningen van het kasteeldomein uit de 17e en 18e eeuw bevatten verschillende uitgaven voor herstelwerkzaamheden aan de 'ijsput'. In het boekjaar 1669-1670 bijvoorbeeld werden herstelwerkzaamheden aan de ijskelder ('la glascchere') uitgevoerd door een timmerman. En in 1782 gaf de rentmeester opdracht aan een strodekker om de ijskelder bij het kasteel te dekken ('pour couvrir la glacière au château').

Hemelse muziek

Hobo, klarinet, viool, altviool en contrabas. Dergelijke verrassende instrumentencombinaties zijn schering en inslag tijdens de kamermuziekconcerten van de Filharmonie. Dit keer was Dimitri Mestdag, de althoboïst van het orkest, de drijvende kracht achter de samenstelling van het concertprogramma. 'Ik droomde er al heel lang van om het schitterende Kwintet opus 39 van Sergei Prokofiev in deze reeks te spelen.'

Mestdag speelt tijdens dit concert hobo, maar in de Filharmonie is hij hoofdzakelijk actief als althoboïst. Hij studeerde aan de conservatoria van Brussel en Rotterdam en in 1996 werd hij de allereerste laureaat althobo van de Tenutowedstrijd. Behalve in de Filharmonie en in het Rotterdams Philharmonisch Orkest, duikt hij geregeld ook op in allerlei kamermuziekgezelschappen.

Na enkele jaren als hoboïst meegedraaid te hebben in de Filharmonie, werd je de althoboïst van het orkest. Vergt dat instrument een heel andere aanpak?

‘In principe kan iedere hoboïst ook althobo spelen. Maar in de context van een orkest gaat het toch om een heel eigen bezigheid. Gezien de opvallend warme klankkleur van het instrument, zijn althobopartijen vaak erg melancholisch. De althobo of Engelse hoorn oefent sinds het einde van de negentiende eeuw een belangrijke functie uit in het orkest. Hector Berlioz gaf het startsein en componisten zoals Ravel, Debussy, Mahler, Sibelius en Sjostakovitsj traden in zijn voetsporen. Dat betekent niet dat ik werkloos zit toe te kijken wanneer de Filharmonie vroeger repertoire van bijvoorbeeld Beethoven of Haydn speelt. Op dergelijke momenten grijp ik terug naar mijn hobo. Ook tijdens het kamermuziekconcert in het kasteel zal ik dus hobo spelen.’

Brengt die unieke rol als althoboïst in het orkest geen extra stress met zich mee? ‘Ah, mij maakt dat allemaal niet uit. Of je nu helemaal achteraan zit bij de violen of eerste fluitist of enige althoboïst bent; iedereen moet gewoon dezelfde kwaliteit nastreven. Als een concert goed loopt, zit iedereen sowieso op het puntje van zijn stoel. Blazers zijn minder talrijk en krijgen natuurlijk veel solo’s te verwerken, maar ik ben de laatste om te beweren dat wij daardoor meer stress zouden hebben dan de doorsnee violist.’

Is het een bewuste keuze van de Filharmonie om de orkestleden ook in kamermuziekformaties aan het werk te zetten? ‘Natuurlijk is spelen in kleinere bezettingen heilzaam voor de werking van een orkest. Je leert zo collega’s kennen die in het orkest misschien altijd twintig meter verderop zitten. Dat zo nauwe banden gesmeed worden, komt het orkest uiteraard ten goede. Niet

voor niets is deze kamermuziekreeks van de Filharmonie intussen een traditie geworden. Behalve in het kasteel, spelen we dit programma ook in het Antwerpse Elzenveld. Extra stimulerend voor ons is dat we zelf programmavoorstellen mogen uitwerken.’

Vanwaar de keuze om een programma op te bouwen rond het Kwintet opus 39 van Prokofiev? ‘Dat is eenvoudigweg omdat dit zowel voor de uitvoerders als voor de luisteraars hemelse muziek is. Prokofiev schreef deze compositie in Parijs. Het werk ademt de explosieve creativiteit die zo kenmerkend was voor het Parijs van na de Eerste Wereldoorlog. Oorspronkelijk was het Kwintet bedoeld als balletmuziek. Pas later bewerkte de componist het tot de zesdelige concertsuite die wij nu spelen. Zowel qua melodievoering en dynamiek als qua behandeling van de instrumenten is dit een bijzonder rijke compositie. Het is een erg intens werk dat heel wat concentratie en precisie vergt. Voor ons is het een hemelse opdracht om met deze muziek bezig te mogen zijn.’

‘In de Filharmonie hebben we iets met Prokofiev. Jaarlijks staat hij gemiddeld een drietal keer op ons programma. De taal van zijn muziek is ons dus zeer vertrouwd. Voor mij is het extra heerlijk deze muziek te mogen spelen. Het Kwintet is immers Prokofievs enige kamermuziekwerk waarin hij hobo gebruikt.’

Het ballet waarvoor de componist dit Kwintet oorspronkelijk schreef, draaide rond het circusleven. Sijpelde de circussfeer ook door in de muziek? ‘Op technisch vlak moeten we inderdaad soms circustoeren uithalen. Zo krijg ik als hoboïst in het vierde deel een lange passage voorgeschoteld waarin ik in het diepste register heel zacht moet spelen. Qua ademhaling is dat een heuse uitdaging. Voor de contrabas is dit naar verluidt zelfs een van de moeilijkste kamermuziekwerken die überhaupt bestaan. Ook de andere instrumenten krijgen heel wat pittig virtuoze loopjes te verwerken. Als Prokofiev dergelijke extremiteiten schrijft, dan is dat echter puur om artistieke redenen. Circusmuziek is dit dus geenszins.’

Was het eenvoudig om nog meer geschikt repertoire te vinden voor deze verrassende

instrumentencombinatie? ‘Prokofievs opus 39 is inderdaad een van de weinige stukken voor deze bezetting. Ik sprong dan ook een gat in de lucht toen ik al surfend op het internet op het steengoede Sextuor uit 1998 van de Franse componist Guillaume Connesson stootte. Het is voor net dezelfde bezetting, maar met piano erbij. Aangezien we met Thomas Dieltjens een pianist geëngageerd hadden, zetten we meteen ook de *Märchenerzählungen* voor klarinet, altviool en piano van Robert Schumann op het programma.’

‘Met Schumann en Prokofiev schotelten we het publiek natuurlijk een stevige portie muziek voor. Daarom was het lichtere en makkelijker verteerbare Sextuor van Connesson extra welkom. Het nogal repetitieve karakter van deze muziek doet me denken aan de Amerikaanse componist Steve Reich. Qua melodievoering is het sextet dan weer door en door Frans. Je voelt meteen dat Connesson de componistenstiel erg goed beheerst. Zijn website leerde me dat hij al een pak orkestwerken op zijn actief heeft en dat hij ook werkzaam is als filmcomponist. Het lijkt me niet meer dan normaal dat we dergelijke goede, maar jammer genoeg onbekende muziek willen verdedigen.’

‘De hoekdelen van het driedelige Sextuor zijn heel flamboyant. Zowel ritmisch als melodisch leveren ze vuurwerk op. Een ideaal werk dus om ons concert op een leuke en onderhoudende manier af te sluiten.’ ■

ELISE SIMOENS

ROMANTISCH GEROEZEMOES EN IRREGULIER GEKNISPER

Zondag 19 mei 2013 · 11 uur · 14 euro

Eenzijdig kan je dit programma niet noemen. Houten en strijkers van de Filharmonie klitten samen in een muzikaal drieluik waarin werkelijk geen enkele kromme lijn recht te trekken valt. Romantisch geroezemoes van Schumann opent de ochtend. Het vrolijk irreguliere geknisper van Prokofiev klinkt na. De complexoze zwierigheid van Connesson pierewaait zich naar het einde van een heerlijke zondagochtend.

Met Dimitri Mestdag (hobo), Benjamin Dieltjens (klarinet), Claire Lechien (viool), Ayako Ochi (altviool), Julita Fasseva (contrabas) en Thomas Dieltjens (piano)

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Sechoirs à cacao de la société "Urselia", (Maiumbe).
Droogplaatsen voor cacao, (Maatschappij "Urselia" - Maiumbe).

CACAO van Urselia

In 1885 kreeg koning Leopold II van de andere Europese landen de toelating om in Centraal-Afrika een kolonie uit te bouwen. De zogenaamde Congo-Vrijstaat was zijn persoonlijke bezit. De ontsluiting en ontginning van dit onmetelijke gebied was aanvankelijk een zwaar verlieslijdende onderneming. Pas aan het einde van de 19de eeuw keerde het tij, vooral door de grote vraag naar rubber van de opkomende automobielenijverheid. De rubber- en ivoorhandel leverde enorme winsten op, maar ging gepaard met een schrikbewind tegenover de lokale bevolking. Brutale dwangarbeid en meedogenloze repressie maakten miljoenen slachtoffers.

Naast deze roofoconomie ontstond er in de Vrijstaat ook een grootschalige plantagelandbouw, vooral in de Mayombe, een bosrijk gebied ten noorden van de monding van de Congostroom. Om de

vervoerskosten van de landbouwproducten te verlagen, had de overheid er relatief snel een spoorweg laten aanleggen. Private investeringsmaatschappijen kochten daarna grote stukken land en brachten ze in cultuur. Van bij het begin lag de nadruk sterk op de cacao-teelt, die inspeelde op de stijgende vraag naar chocolade in Europa. Ook vele edellieden engageerden zich in de diverse landbouwmaatschappijen. Binnen de familie d'Ursel nam graaf Hippolyte (1850-1937) het voortouw. Hij was een neef van hertog Joseph d'Ursel en een vurige pleitbezorger van de koloniale ambities. In september 1898 schreef hertogin Antonine de Mun naar een vriendin: 'We hebben Hippolyte gezien, net terug uit Congo. Hij is heel gemakkelijk in zijn verhalen en angstaanjagend enthousiast. Hij zou de hele Congo willen kopen en er voor altijd gaan wonen, maar de conclusie is dat hij zijn broers en neven overhaalt

om samen met hem vierduizend hectaren grond te kopen. We gaan er cacao planten die ons binnen tien jaar achttien procent moet opbrengen! Het is een onderneming zonder voorgaande en ik geef toe dat zijn enthousiasme me niet echt kan bekoren. Gelukkig is ons aandeel klein en als we er al niets aan verliezen, denk ik dat we er alleen maar een gratis kop chocolade bij het ontbijt aan zullen overhouden. Verder reikt mijn ambitie niet.'

Op 12 januari 1900 werd er effectief een vennootschap opgericht. De *Société Anonyme Urselia* was volledig in handen van de familie, met uitzondering van het aandeel van Raymond van Ypersele de Strihou, die ook in België veel zaken van de familie behartigde. Het enige doel van de onderneming was het exploiteren van 4.000 hectaren in de Mayombe. De concessie was uitstekend gelegen: 105 kilo-

meter ten noorden van de toenmalige hoofdstad Boma en pal aan de spoorweg. Auguste Jacques, een vroegere ambtenaar van de Congo-Vrijstaat, werd aangeduid als directeur. Al in 1901 werden de eerste cacaobonen geoogst. Dat was mogelijk omdat het domein al gedeeltelijk in cultuur was gebracht door de Franse handelsfirma Daumas & Cie, die al voor de stichting van de Vrijstaat actief was in het gebied. Tijdens de volgende jaren werden steeds grotere delen van het woud gekapt en beplant met cacaobomen. In 1907 telde de plantage 300.000 bomen die zorgden voor een opbrengst van 185 ton. Er werkten vier blanke bestuurders, acht technici uit Sao Tomé, vierenvijftig geschoolde zwarte arbeiders en vierhonderd niet-geschoolde arbeiders. De Urselia was ook gekend omwille van de prachtige aanleg: het leek wel een park, doorkruist met grote lanen en het was onberispelijk onderhouden. En uiteraard bestonden er goede contacten met Kangu en Kizu, de nabijgelegen missieposten die waren gesticht door Scheutisten.

Ondertussen was er een heftige internationale campagne gestart tegen de wreedheden van Leopold's bewind in Congo-Vrijstaat. Het probleem werd opgelost door de kolonie in 1908 over te dragen aan de Belgische staat. De debatten waren hevig geweest en de verdeeldheid liep dwars door de politieke partijen. De Belgische Werkliedenpartij was tegen de overdracht, maar haar voorman Emile Vandervelde deelde die mening niet. In die omstandigheden verkoos hij om afwezig te blijven tijdens de stemming en een reis naar Congo te ondernemen. Volgens zijn reisverslag *Les derniers jours de l'Etat du Congo (Juillet-October 1908)* bezocht hij ook de Urselia: 'Rond vier uur bereikten we de plantages van de Urselia die zich uitstrekken over achthonderd hectare rond de centrale post van de exploitatie. Kort nadien werden we ontvangen door onze gastheer, Mr. Diederich (de opvolger van Auguste Jacques). Toen we in het paviljoen van de bestuurders van de Urselia het comfortabele Europese leven terugvonden, vergaten we op slag

de vermoeidheid van zes uur marcheren door de wildernis.' Verderop wijdde Vandervelde uit over de omvang van de plantage: 'Beseft men wel hoeveel dat is, achthonderd hectare? Toen we deze voormiddag met Mr. Diederich te paard in een grote cirkel rond de centrale post reden, waren we geen enkel moment buiten de cacaoplantages en bezochten we slechts één twintigste van de plantage. Bovendien bedekken de plantages slechts een zevende van de totale concessie, die vierduizend hectare omvat. In België zou dat een reusachtig domein zijn, maar in de Mayombe is het er slechts één van middelmatig belang. Ik moet ook vermelden dat er enkele dorpen in het gebied liggen, waarvan de gronden – zoals gebruikelijk – deel uitmaken van de concessie. We bezochten twee van die dorpen: Benza Matanga en Benza Manunga. Het eerste was bijna leeg. In het tweede vonden we een ontelbaar aantal kinderen, die zich verstopten in de hutten zodra ze ons zagen. De vrouwen hadden graag hetzelfde gedaan. Enkel de mannen, waarvan er veel op de Urselia werkten, leken gesteld op Mr. Diederich en glimlachten naar hem.'

Voor Emile Vandervelde was de Urselia een navolgenswaardig model voor het Congolese platteland. Zijn suggestie werd in 1908 nogal letterlijk gevolgd met de oprichting van de *Urselia Secunda*, een dochtervennootschap die tweeduizend

hectare overnam van de *Urselia Prima*. Met de financiële inbreng van bijkomende aandeelhouders – zowel van de familie d'Ursel als van andere adellijke families – werden ook deze gronden ontgonnen. In 1913 waren Urselia I en II samen goed voor zo'n 800.000 cacaobomen en werden er honderden tonnen cacao geoogst. Daarnaast stonden er ook nog tienduizenden rubberplanten, oliepalmen en bananenbomen.

De investeringen in de Urselia waren enorm en het duurde ook enkele jaren voordat de nieuwe bomen vruchten droegen. Daardoor is het vrij waarschijnlijk dat er in de eerste vijftien jaar relatief weinig winst werd uitgekeerd aan de investerende familieleden. Na de Eerste Wereldoorlog ging het bovendien bergaf met de cacao-teelt in de Mayombe, die er minder goed bleek te gedijen dan gehoopt. Veel plantages werden stopgezet en in 1924 fuseerde de Urselia met de *Société de Colonisation Agricole au Mayombe*. Gedurende tientallen jaren bleven verschillende leden van de familie d'Ursel actief in de raad van bestuur van het fusiebedrijf. Pas na het overlijden van de toenmalige hertog Henri – in 1974 – kwam er een einde aan het Congolese avontuur van graaf Hippolyte. ■

KOEN DE VLIEGER-DE WILDE
Kasteel d'Ursel

Vue générale des établissements de "l'Urselia" (Plantations de cacaoyers au Malumbe)
Algemeen gezicht van de inrichtingen "Urselia", (Beplanting van cacao-boomen in Malumbe)

IN DE KIJKER

UILSKUIKENS
in het kasteel

‘Waarom zetten jullie niet op-nieuw kerkuilen in de toren van het kasteel?’ vroeg een bezoeker tijdens de voorbije Open Monumentendag. ‘Den duc had die vroeger toch ook?’

‘Ik herinner me nog goed dat er uilen nestelden in de rechertoren van het kasteel’, vertelt Adhemar Spiessens uit Hingene. ‘Via een stellinggat vlogen ze naar binnen. Elk jaar werden de jongen geringd en één keer zijn ze zelfs tot in Duitsland gevlogen.’ Adhemar Spiessens stond op de eerste rij wanneer er iets gebeurde op het kasteeldomein. Tijdens de jaren 1960 werkte hij samen met zijn broers en zijn vader Raf regelmatig voor de hertog. In zijn opdracht sloopten ze ook de paardenstallen, de oranjerie en de serres op het domein. De stenen werden schoongemaakt en verkocht. ‘Achteraf gezien heb ik er veel spijt van dat ik heb meegeholpen aan de afbraak van al die gebouwen. Maar ja, hoe gaat dat als jonge gast? Ze zeggen u dat het weg moet en ge doet dat hè.’

Nauwelijks tien jaar na de bijgebouwen was ook de kerkuil met uitsterven bedreigd. Net zoals andere roofvogels had hij erg te lijden onder de schaalvergroting in de landbouw, het rooien van knotbomen, hagen en houtkanten en vooral het overmatig gebruik van pesticiden. Zo ontstond er een tekort aan voedselrijke leefruimte voor de kerkuil. Enkele strenge winters gaven net niet de genadeslag: in 1982 waren er in heel Vlaanderen nog amper drieëntwintig broedlocaties. Ondertussen is het tij gekeerd onder impuls van de Kerkuilenwerkgroep, die opereert onder de vleugels van Vogelbescherming Vlaanderen. Dankzij de vele nestkasten die werden geplaatst in schuren en op kerkzolders zijn er nu elk jaar ongeveer duizend geregistreerde broedgevallen.

Erik De Keersmaecker is coördinator van de Kerkuilwerkgroep Vlaanderen voor het gebied tussen Schelde, Rupel en Nete. Samen met andere vrijwilligers van Natuurpunt Rupelstreek heeft hij de voorbije twintig jaar nestkasten geplaatst in ongeveer alle kerktorens, maar ook in boerenschuren en zelfs op zolders van woningen. ‘Ondertussen hebben we in ons rivierenland terug een stabiele kerkuilenpopulatie van ongeveer dertig broedparen. Daardoor is de drang om nestkasten te plaatsen wat bekoeld en gaan we niet langer actief op zoek. Enkel op aanvraag en op geschikte locaties plaatsen we nog nieuwe kasten.’

Het kasteel voldeed blijkbaar aan de voorwaarden: ‘Kerkuilen zijn echte muizenjagers en ze maken daarbij geen onderscheid tussen de soorten. Bosranden en grasvelden die slechts enkele keren per jaar worden gemaaid, zijn uitstekend biotopen voor verschillende muizensoorten. De rechertoren van het kasteel kijkt uit over zo’n muizenparadijs. Bovendien zijn er in die toren nog stellinggaten aanwezig en vonden we er een zolderkamer die enkel met een ladder bereikbaar is. Het is natuurlijk niet de bedoeling dat de uilen binnen vrij kunnen rondvliegen. Daarom hebben we de nestkast vlak achter een stellinggat geplaatst. Om te beletten dat de alomtegenwoordige kauwen ze zouden kraken, hebben we langs de buitenzijde van het stellinggat een speciale invliegpijp gemonteerd.’

Om bewoners te lokken, worden er in nieuwe nestkasten oude braakballen gelegd. Dat zijn samengeperste resten van prooien, die in de vorm van een kleine bal door de uilen worden uitgebraakt. Erik De Keersmaecker: ‘Het kan een hele tijd duren voordat een nestkast bewoond wordt, soms zelfs meerdere jaren. We kiezen ervoor om de vogels zelf hun weg naar de nestkast te laten vinden.’ Maar enkele maanden later was het al zover: er was een kerkuil gesignaleerd op het kasteeldomein! Was hij gezwicht voor die riante, welriekende nestkast in de

Erik De Keersmaecker en Jos Laevaert bij de pasgeplaatste nestkast in de toren

kasteeltoren? Nee, integendeel. Hij werd gespot in de nok van schildersatelier, een vervallen gebouwtje in een uithoek van het park. Het atelier werd in 1875 door hertog Joseph d’Ursel gebouwd voor zijn artistieke echtgenote Antonine de Mun. Er bestaan al enige tijd plannen om het gebouw in ere te herstellen, maar budgettaire beperkingen gooien voorlopig roet in het eten.

Erik De Keersmaecker en zijn collega’s plaatsten ondertussen wel een nestkast in het atelier: ‘Zo kunnen de vogels er in optimale omstandigheden broeden. Waarschijnlijk vinden ze ook snel de weg naar de kasteeltoren. Wanneer de restauratie van het schildersatelier concreter wordt, kunnen we de nestkast daar probleemloos verwijderen, uiteraard buiten het broedseizoen van de kerkuilen.’ En hopelijk zitten er dan binnenkort weer uilskuikens in het kasteel ... ■

Koen De Vlieger-De Wilde
Kasteel d’Ursel

VROUWEN MET *Vier penseelprinsessen in Hingene* STIJL

Tentoonstelling

Vrouwen met stijl. Vier penseelprinsessen in Hingene

22 september – 24 november 2013

De tentoonstelling presenteert het werk van vier adellijke amateurschilderessen. Met een uitzonderlijke fijngevoeligheid legden deze penseelprinsessen hun leefwereld vast. Ze waren even getalenteerd als menig professioneel kunstenaar, maar beoefenden hun kunst louter uit liefhebberij.

De centrale figuur is Antonine de Mun, hertogin d'Ursel. Verder komen ook haar grootmoeder Emilie, haar moeder Pauline en haar dochter Henriëtte – alias Riri – aan bod. Samen omvatten ze de periode van Napoleon tot na de Eerste Wereldoorlog. Tientallen aquarellen, tekeningen en

olieverfschilderijen van hun hand bleven bewaard in adellijke privéverzamelingen. Nu worden ze voor het eerst samen gebracht.

Afternoon tea

Na een rondleiding met gids kan je in de spiegelzaal van het kasteel nagenieten met een afternoon tea: scones, hartige sandwiches, koekjes, cupcakes en de fijnste theesoorten.

Verzamel nu alvast al de leden van je vereniging of trommel een groepje vrienden op voor een groepsbezoek met afsluiter in stijl!

PRAKTISCH

Groepsbezoeken zijn mogelijk op wekdagen tussen 10 en 18 uur. De rondleiding duurt ca. 2 uur. Op zondagnamiddag (13–17 uur) is de tentoonstelling open voor individuele bezoekers.

Toegang kasteel 7 euro pp.

Gids 50 euro per gids
(max. 15 personen per gids)

Glas cava 4 euro pp.

Enkel koffie/thee 2,80 euro pp.

Afternoon tea in de spiegelzaal 15 euro pp.

Voor meer informatie, reservatie of voor een programma op maat kan je terecht op info@kasteeldursel.provant.be of 03 820 60 11.

After Nature / Na(ar) De Natuur

Van zondag 19 mei tot zondag 15 september 2013 gratis

Lees meer op pagina 4 en 5.

Romantisch geroezemoes en irregulier geknispert

Zondag 19 mei 2013 · 11 uur · 14 euro

Lees meer op pagina 8 en 9.

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Zomerconcerten in De Notelaer Trio Archeggiamo

Zondag 2 juni · 11 uur · 12 euro

Yuki Hori (viool), Mathias Pieters (altviool) en Katelijne Van Kerckhoven (cello) ontmoeten elkaar eerder bij diverse instrumentale ensembles. De zin om samen te musiceren was zo groot dat ze samen Trio Archeggiamo oprichtten.

Programma

Divertimento in re gr. Hob. XI/114 van Haydn
Divertimento in mi b gr. KV 563 van Mozart
Trio in sol gr. op. 47 nr. 2 (G. 108) van Boccherini
Salut d'Amour op. 12 van Elgar

Info en reservatie
De Notelaer
03 889 69 20
info@notelaer.be

Duo Trabajando

Concerten op instrumenten van het Centrum voor Muziekinstrumentenbouw

Vrijdag 21 juni 2013 · 20 uur · 10/5 euro

Zaterdag 22 juni 2013 · 20 uur · 10/5 euro

Zondag 23 juni 2013 · 10.30 uur · 10/5 euro

Op het einde van elk schooljaar organiseert het Centrum voor Muziekinstrumentenbouw (Cmb) uit Puurs enkele concerten. Instrumenten die cursisten van het Cmb het afgelopen schooljaar maakten, worden bespeeld door uitstekende muzikanten. Naast een leerrijk proces voor de bouwer en de muzikant is dat vooral een feestelijke bekroning van een intensief bouwjaar.

Op vrijdag worden de luiten, klassieke gitaren én flamencogitaren bespeeld, zaterdag zijn de steelstringgitaren aan de beurt en zondag wordt er afgesloten met de gamba's, klavecimbels en violen. Tijdens dit concertweekend wordt ook de Gouden Bootschaaf uitgereikt, een prijs voor een beloftevolle instrumentenbouwer.

Info en reservatie
Centrum voor muziekinstrumentenbouw
03 889 49 33
www.cmbpuurs.be

Zomerconcerten in De Notelaer · Ivan Smeulders en Emile Verstraeten

Zondag 30 juni · 11 uur · 12 euro

Ivan Smeulders (accordeon, bandoneon) en Emile Verstraeten (viool) leerden elkaar kennen bij Bart Peeters, met wie ze tot 2011 door Vlaanderen en Nederland toerden. Ze maken ook deel uit van het flamenco-ensemble 'Alma Flamenca' van danseres Saïdjah Galo. Op akoestische, begeesterde en virtuoze wijze brengt dit duo zowel eigen werk, als eigen interpretaties van composities van hun muzikale helden. Met een gezamenlijke passie voor improvisatie, Hongaarse zigeunermuziek, jazz en tango belooft dit een veelbelovend concert te worden!

Info en reservatie
De Notelaer
03 889 69 20
info@notelaer.be

Zomerconcerten in De Notelaer Duo Trabajando

Zondag 4 augustus · 11 uur · 12 euro

Femke Van Leuven (dwarsfluit) en Jeroen Keymeulen (gitaar) volgden na hun opleiding aan het conservatorium nog masterclasses in het hedendaagse repertoire bij Martijn Vink (het collectief), Stijn Bouve (Emanon) en Tom Pauwels (Ictus). Dat resulteerde in een jong en gemotiveerd ensemble met een origineel en creatief repertoire. In de Notelaer staat er tango van Piazzolla, Pujol en Guattali op het programma.

Info en reservatie
De Notelaer
03 889 69 20
info@notelaer.be

BEELDBANK

De beeldbank van kasteel d'Ursel bestaat uit een grote verzameling oud en nieuw beeldmateriaal. Op deze pagina publiceren we telkens een unieke afbeelding uit dit archief. Aan de hand hiervan ontdek je verrassende details over de geschiedenis van het kasteel en zijn bewoners.

De oudste afbeelding van De Notelaer

De schilderijen voor onze najaarstentoonstelling 'Vrouwen met stijl' komen uit adellijke privé-verzamelingen in binnen- en buitenland. Tijdens de zoektocht kwam ook deze afbeelding van het paviljoen De Notelaer boven water. In het midden van de Schelde ligt een brik van de Franse marine voor anker: de driekleur wappert op het achtersteven en via de vierkante luiken in de romp werden de kanonmonden naar buiten gerold. De twee sloepen met rode zeilen zijn waarschijnlijk van de veerman. Hij woonde in een deel van het paviljoen en verzorgde er de overzetsdienst, inclusief het vervoer van passagiers van en naar grotere schepen. Het elegante gezelschap op de dijk heeft misschien net gebruik gemaakt van zijn diensten en lijkt op weg om de salons in het paviljoen te bezoeken.

Op de achterzijde van het aquarel staat 'Pavillon du château de Hingene sur les bords de l'Escaut aux Pays-Bas (Belgique), habitation de mon beau-frère le duc d'Ursel'. Het is het geschrift van de Franse edelman Claude-Adrien de Mun (1773–1843). In 1805 trouwde hij met Emilie d'Ursel (1782–1849), de zus van de hertog. Vermoedelijk werd ook het schilderij rond die tijd gemaakt: het dateert zeker van na 1797 (toen het paviljoen werd voltooid) en waarschijnlijk van voor 1814 (toen er een einde kwam aan de Franse overheersing en de bijhorende marineschepen). Daarmee is het de oudste bekende afbeelding van De Notelaer.

Met dank aan Pit De Jonge.